

יש בהם רגלים להשערותנו כי חלק זה מן התחינה הזאת היה ביסודו תחינה של נשים להדלקת נרות של שבת.

אח"ח 1234567 ב. איגרת בעל שבחי האר"י

תחת הכותרת "שלש אגרות של ר' שלמה שלומיל מיינשטרל מצפת" — כתב ר' אברהם יערי, בין השאר¹: "מצפת כתב אגרות למיודעיו וקרוביו. ומהן הגיעו לידינו ארבע אגרות, שנכתבו בשנות שס"ז-שס"ט (1607-1609)... האגרת הראשונה שהועתקה כאן, נכתבה ביום י"ד תמוז שס"ז ושם מקבלה לא נזכר... האגרת השניה שהועתקה כאן, כתובה אל הרב ישכר-בער מקרעמניץ ביום כ"ה חשון שס"ז... האגרת השלישית (אף היא משנת שס"ז לערך) נכתבה לגיסו...".

אחריו כתב ר' מאיר בניהו במאמרו "שבחי האר"י"²: "הספר שבחי האר"י, הוא מן הספרים שהיו מקובלים וחביבים ביותר על העם בתקופת התפשטותו של קבלת האר"י והחסידות... שבחים אלה אינם אלא איגרותיו של ר' שלמה שלומיל המכונה מיינשטרל מדרזניץ שבמורביה. חתנו של ר' ישראל סרוק³, שנדפסו לראשונה בספרו של יש"ר מקנדיה, תעלומות חכמה (בסיליאה — שפ"ט)... שלש איגרות של שלומיל נדפסו בספרו של יש"ר א. כ"ג ניסן שס"ט; ב. תמוז שס"ז; ג. כ"ה מרחשון שס"ז — איגרת זו נשלחה אל המקובל, ר' ישכר-בער מקרעמניץ... איגרת רביעית פירסם הר"ש אסף באגרות צפת⁴.

מדברי שניהם אנו רואים, על כל פנים, שהאיגרת שכתב ר' שלמה מצפת בתאריך כ"ג ניסן שס"ט לא ידוע למי כתבה.

והנה בספר "יוסף אומץ"⁵ להגאון ר' יוסף-יוזפא האן-נוירלינג, ראש הדיינים והרבנים בפרנקפורט דמיין במאה הרביעית לאלפנו, מצאתי הדברים המאירים עינינו בנושא זה, כדלהלן⁶:

"...ולמען ידעו העם להזהר ביותר בעונש ראיתי לכתוב מה שכתב לי החסיד מהור"ר שלומיל מדרעזניץ מצפת והיא, מזה דרכו של המקובל הגדול האר"י ז"ל היה, ללמוד חכמת הקבלה לתלמידיו החכמים בהתבודדות בכפר קטן. והנה בהיותם שם פעם אחת, ראה האר"י חיל גדול מארבת כבד הלך ונסוע קרוב לשמים נוכח העיר צפת. אז אמר לתלמידיו החכמים: ראה ראיתי שגזרה קשה

1. אגרות ארץ-ישראל, תל-אביב, תש"ג, עמ' 194-195.

2. ספר השנה "ארשת" שנה ג' עמ' 144.

3. ר' שלמה שלומיל גמר בלבו לעלות לארץ-ישראל. אבל אשתו סירבה לעלות עמו. לכן נתן לה גט ושילם לה כתובתה ואף השאיר לה כסף לנדוניית בתם שהיתה אז בת שלש-עשרה. ומשנשאר בחוסר-כל סיבב בקהילות ביהמ"ה, אשכנז, פולין ורוסיה לאסוף עלייר להוצאות הדרך לא"י... לצפת הגיע בחול-המועד סוכות שנת שס"ג, וכעבור שנה נשא שם לאשה את בתו של המקובל העשיר ר' ישראל סרוק, ועלייה זכה להרבה כתבי יד של תארי"ל.

4. קובץ על יד ג/יג ת"ש עמ' קכ-קלג.

5. הספר יוסף אומץ נדפס לראשונה על-ידי נכד הרב המחבר בפרנקפורט-דמיין בשנת תפ"ג, לפני דפוס זיטאמיר — תר"ל.

6. שם דפוס זיטאמיר עמ' 236.

ממכת הארבה גזורה על יושבי צפת, שהקב"ה רוצה להענישם, מפני שחכם, כמדומני הר"ר יעקב גויזו⁷ שהוא עני מסר דינו לשמים, לכן הבה נתחכמה לקבץ לו מאתנו נדבות ונשלחה לו, להשקיטו ממסירת דינו לשמים. וכן עשו אספו לו כמדומני בערך ג' טליר, והביאום לו ב' מתלמידים הנ"ל. ושאלו אותו מה לך כי נזעקת למסור דינך לשמים? אמר: כד מלא מים היה לי (כי בא"י אין שותין מי באר, רק מי גשמים, וכשהגשם על הארץ צריכין לקבלו ולשמרם שמירה מעולה, לשחות מהם עד כי יחזיר להמטיר⁸). והנה אותו כד נשבר ונשפך לארץ, ואז מחמת עניי ומרודי אמרתי: וכי אני קשה יום יותר מכל העולם, וכי לית מאן דמשגיח לרחם עלי? הגם שידעתי שאין למסור דין לשמים, — מה אעשה? אין אדם נתפס על צערו, ואקוה שלא אשוב עוד לכסלי כזה. וכשבאו תלמידים הנ"ל אל חדר הורם הנ"ל אמר האר"י: כבר נתבטלה הגזירה, רק מפני שהארבה היה אז בדרך ירידתו, לא היתה הגזירה מתבטלת מכל וכל, ראיתי שפנה דרך הים למקום שאין בו חיוק, ע"כ המעשה⁹ כפי שרשום בזכרוני, כי הכתב נאבד ממני, כמדומני על-ידי הגירוש¹⁰.

הרי כאן מספר מפורש בעל "יוסף אומץ" שר' שלמה שלומיל מדרעוניץ מצפת כתב לו איגרת, ושבאגרת זו כתב לו ספורי מעשיות בשבחו של האר"י ז"ל. אלא שהמתבר אינו מזכיר באיזה תאריך כתב לו איגרת זו. אולם סיפור זה על האר"י של בעל יוסף אומץ נמצא לפנינו גם בספר שבחי האר"י¹¹ בזה הלשון: "אמנם כל עצמי לא באתי אלא להודיע למכ"ת ב' מאורעות גדולות ממעשיו הנוראים אשר אירעו בזמן האר"י ז"ל, יען הם מעידים כחה של צדקה ואשריו העושה מעשיו לש"ש (לשם שמים). פעם אחת ישב האר"י ז"ל בשדה סמוך לצפת עם עשרה התלמידים המובחרים והיה דורש ומגלה להם סתרי תורה. באמצע הדרוש פתח ואמר להם: חברים, קול של כרוז אני שומע, שעומד ומכריו ברקיע של מעלה וקולו הולך בכל הרקיעים ואומר בזה הלשון: בגזירת עירין פתגמין ובמאמר קדישין שאילתין שיבא ארבה אין מספר בגבול צפת ויאכל כל עשב וכל פרי אדמתם, לא תשאר מחיה לכל יושביה, בעבור עני אחד תלמיד חכם ושמו ר' יעקב אלתרץ¹² שיושב ומתרעם על הקדוש ברוך הוא, והקב"ה אינו יכול להתאפק עוד על כל שכיניו הרעים יושבי צפת שאינם משגיחים עליו, עד כאן לשון הכרוז. אמר האר"י ז"ל: בניי, למען השם מהרו ונקבץ בינינו איזה מתנה טובה ונשלח אותה לו, אולי ינחם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו. מיד קבצו ביניהם כמו חמשים טליר, והרב שלח אותם על-ידי אחד מהתלמידים ושמו היה כמהור"ר יצחק כהן ז"ל, וכמהור"ר יצחק כהן מיהר ללכת ונכנס בבית העני, ומצאו עדיין יושב ובוכה. אמר לו: למה אתה בוכה? אמר לו: על רוע מזלי שנשברה לי החבית של חרס שנתגתי למלאות מים לכל השבוע, ועתה שנשברה במה אקנה אחרת? ישבתי ובכיתי לפני השי"ת, למה אהיה בזה הדוחק הגדול? כשמוע

7. חלופיגברא יש כאן, כי בשבחי האר"י שם החכם המסכן הוא: יעקב אלתרץ. ואולי אדם אחד הוא שנקרא בשני הכינויים, כי בשני המקומות שמו יעקב. ואולי הוא ר' יעקב ס"ט בכמהור"ר אברהם גבישון הנזכר בכת"י של ספר היחוד, מובא בלוח לונץ תרנ"ט, עמ' 85.

8. הערה זו שכתבה המחבר בסוגריים, היא כנראה חוססה משלו.

9. לפני ספר שבחי האר"י, וארשא 1875, עמ' 89.

10. ראה הערה 7.

מהר"י כהן אותן הדברים של העני היה מתמיה איך צדקו דברי הרב. והיה נותן לו המעות, ואמר לו: אדוני חכם, למען השם, הזהר מכאן ואילך מלהתרעם על מדותיו של הקב"ה, שכך וכך היה המעשה. והודה לו אותו החכם, שהיה יושב ובוכה ומתרעם על מדותיו כביכול, וקיבל עליו, שלא לעשות עוד כדבר הזה, והיה מתפלל לפני השם שימחול לו ושינחם על הרעה אשר גור. ור"י כהן חזר לשיבת הרב וחבירים וסיפר להם המאורע. ותמהו כל החברים על גודל השגת רבם. אמר להם האר"י ע"ה: כבר נתבטל הגזירה ת"ל (תהלה לא-ל) וחזרו ללמוד. והיה כאשר ישבו כמו שתי שעות, נשאו עיניהם וראו והנה ארבה בא, חיל גדול כבד עד מאד, ונאדו כל התלמידים. אמר להם הרב: אל תיראו כי כבר בטלנו הגזירה, ומעתה אין דבר רע, רק שבח לא-ל. וכך היה, טלם נשא אותם הרוח לתוך הים הגדול ושם נטבעו, ואין אחד מהם הגיע לארץ. ומאותו יום והלאה שמו יושבי צפת תוב"ב עיניהם על אותו העני להשגיח על כל צרכיו. ובאמת אותו העני הוא איש חסיד ובקי גדול בכל התורה, ואני מכיר אותו ובעת הוא רב בסיני הנקרא טריפול דסוריא.

[1234567]

עם כל השינויים הסגנוניים ואף המהותיים, הכל רואים כי הסיפור אחד הוא בשני המקומות. אלא שבשבחי האר"י הוא בא בהרחבת יתר על זה שביוסף-אומץ. ויש לזכור כי בעל יוסף-אומץ, אבד את האגרת בשעת בהלת הגירוש מפרנקפורט, וכתב על פי הזכרון בסגנונו שלו, שלא היה עשיר כל כך בתיאור בזה של ר' שלמה שלומיל. זאת ועוד, יתכן, שבספר שבחי האר"י יש עיבוד של הרחבה במשך הזמן. מסיים: "עד כאן דברי שלמה שלומיל בן לא"א כהרר"ח מכוונה מיינשטרל מתושבי מעהרין מק"ק ציטנבערג, היושב על אדמת קודש בעיר צפת תוב"ב שבגליל העליון, נכתב יום א' כ"ג ניסן שס"ט לפ"ק והיא שנת השמיטה". הרי ברור ומפורש כי האגרת של כ"ג ניסן שס"ט, כתבה ר' שלמה-שלומיל אל הגאון ר' יוסף-יוזפא האהן-נוירליגן, רבה של פרנקפורט-דמיין.